

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
БІЛОЦЕРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
АГРОБІОТЕХНОЛОГІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ

Спеціальність 193 «Геодезія та землеустрій»

Допускається до захисту:

Завідувач кафедри геодезії, землеустрою та
інженерії безпілотних технологій

_____ к.е.н., доц. Т.М. Сіроштан
підпис

« 21 » листопада 2025 року

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА МАГІСТРА

АНАЛІЗ СТАНУ ВИКОРИСТАННЯ САМОСІЙНИХ ЛІСІВ НА ЗЕМЛЯХ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ПРИЗНАЧЕННЯ

Виконала: Рябоконт Марина Олександрівна _____
підпис

Керівник: к.е.н., доцент О.В. Камінецька _____
підпис

Рецензент: PhD з економіки, доцент Н.В. Комарова _____
підпис

Я, Рябоконт М.О., засвідчую, що кваліфікаційну роботу виконано з дотриманням принципів академічної доброчесності

АНОТАЦІЯ

Рябоконт М.О.

Аналіз стану використання самосійних лісів на землях сільськогосподарського призначення

Кваліфікаційна робота присвячена теоретичному обґрунтуванню, аналізу сучасного стану та розробленню практичних рекомендацій щодо формування системи раціонального використання самосійних лісів на землях сільськогосподарського призначення.

У роботі узагальнено методичні підходи до оцінювання стану та ефективності використання самосійних лісів, розглянуто організаційно-правові та нормативно-правові засади їх використання і охорони. Проведено комплексний аналіз сучасного стану самосійних лісів в Україні, визначено основні проблеми їх правового статусу, обліку та управління.

Особливу увагу приділено економічній оцінці ефективності використання самосійних лісів на землях сільськогосподарського призначення, оптимізації системи кадастрового обліку та удосконаленню інформаційного забезпечення щодо таких територій. На основі проведених досліджень розроблено напрями підвищення ефективності використання самосійних лісів, а також комплекс організаційно-економічних і природоохоронних заходів, спрямованих на забезпечення їх раціонального використання та збереження.

Результати дослідження можуть бути використані органами державного управління, місцевого самоврядування, землевпорядними та екологічними установами для вдосконалення механізмів управління самосійними лісами в контексті сталого розвитку земельних ресурсів.

Ключові слова: самосійні ліси, раціональне використання, землі сільськогосподарського призначення, кадастровий облік, ефективність використання, охорона лісів, організаційно-економічний механізм.

ABSTRACT

Ryabokon Marina

Analysis of the state of use of self-seeded forests on agricultural lands

The master's thesis is devoted to the theoretical justification, current state analysis, and development of practical recommendations for the formation of a system of rational use of self-seeded forests on agricultural lands.

The research summarizes methodological approaches to assessing the condition and efficiency of self-seeded forest use, and examines the organizational, legal, and regulatory framework for their utilization and protection. A comprehensive analysis of the current state of self-seeded forests in Ukraine has been conducted, identifying the main problems related to their legal status, accounting, and management.

Particular attention is paid to the economic assessment of the efficiency of self-seeded forest use on agricultural lands, the optimization of cadastral data management systems, and the improvement of information support concerning such territories. Based on the results of the study, directions for enhancing the efficiency of self-seeded forest use have been developed, along with a set of organizational, economic, and environmental measures aimed at ensuring their rational use and conservation.

The research results can be applied by state authorities, local self-government bodies, land management and environmental institutions to improve mechanisms for managing self-seeded forests in the context of sustainable land resource development.

Keywords: self-seeded forests, rational use, agricultural lands, cadastral accounting, efficiency of use, forest protection, organizational and economic mechanism.

ЗМІСТ

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ТА ПРАВОВІ ЗАСАДИ ВИКОРИСТАННЯ САМОСІЙНИХ ЛІСІВ НА ЗЕМЛЯХ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ПРИЗНАЧЕННЯ	9
1.1. Методичні підходи до оцінювання стану та ефективності використання самостійних лісів	9
1.2. Організаційно-правові основи формування системи використання самосійних лісів	14
1.3. Нормативно-правові засади використання та охорони самосійних лісів на землях сільськогосподарського призначення	21
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ СУЧАСНОГО СТАНУ І ЕФЕКТИВНОСТІ ВИКОРИСТАННЯ САМОСІЙНИХ ЛІСІВ	27
2.1. Аналіз сучасного стану використання самосійних лісів в Україні	27
2.2. Проблеми використання та охорони самосійних лісів на землях сільськогосподарського призначення	34
2.3. Методичні підходи та напрями підвищення ефективності використання самосійних лісів	40
РОЗДІЛ 3. УДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ ВИКОРИСТАННЯ ТА ОХОРОНИ САМОСІЙНИХ ЛІСІВ НА ЗЕМЛЯХ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ПРИЗНАЧЕННЯ	44
3.1. Аналіз ефективності використання самосійних лісів на землях сільськогосподарського призначення	44
3.2. Оптимізація системи обліку та ведення кадастрових даних щодо самосійних лісів на землях сільськогосподарського призначення.	49
3.3. Розроблення заходів щодо раціонального використання та охорони самостійних лісів	53
ВИСНОВКИ	56
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	57

ВИСНОВКИ

У результаті кваліфікаційної роботи запропоновано теоретико-методичні засади щодо раціонального використання самосійних лісів на землях сільськогосподарського призначення.

Встановлено, що ефективне управління самосійними лісами має важливе значення для збереження та сталого використання лісових ресурсів. Воно сприяє збільшенню лісистості територій, покращенню екологічного стану та збереженню біорізноманіття. Формування економічного механізму раціонального використання самосійних лісів на землях сільськогосподарського призначення є необхідною умовою забезпечення сталого розвитку цього процесу.

Доведено, що використання даних дистанційного зондування Землі (ДЗЗ) під час дослідження площ самосійних лісів на сільськогосподарських землях забезпечує отримання об'єктивної, повної та детальної інформації. Це дає змогу визначати розподіл лісових масивів, їхню структуру та динаміку змін у часі. Такий підхід створює основу для розроблення науково обґрунтованих стратегій управління лісовими ресурсами з урахуванням їх сучасного стану та просторових особливостей.

Запропоновано основні підходи до створення системи раціонального використання самосійних лісів та алгоритм застосування супутникових даних для точної оцінки змін лісистості територій. Це дозволить удосконалити стратегію збалансованого використання самосійних лісів, сприятиме ефективному управлінню природними ресурсами, підвищенню економічної ефективності та залученню інвестицій у лісове господарство.

Розроблено пропозиції щодо практичного впровадження системи оновлення кадастрової інформації, що передбачають проведення інвентаризації самосійних лісів, уточнення меж ділянок, створення цифрових шарів у Державному земельному кадастрі та періодичне оновлення бази даних.

Реалізація запропонованих рішень забезпечить формування ефективної системи управління самосійними лісами, сприятиме підвищенню екологічної стабільності територій, покращенню якості кадастрових даних і створенню умов для збалансованого використання природних ресурсів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бальковський В. В., Лисак Г. А. Стан лісових ресурсів західного економічного району України. Науковий вісник Національного лісотехнічного університету України. 2010. Вип. 20.13. С. 12–17.
2. Білоус М. М. Природне відновлення лісових насаджень на непридатних для сільськогосподарського виробництва землях Чернігівського Полісся. Наукові доповіді Національного аграрного університету. 2006. № 2 (3). С. 1–5. URL: <http://nd.nubip.edu.ua/2006-2/06bmmosp.pdf>.
3. Гриник Є., Василюк О. Самосійні ліси, або простий шлях збільшити кількість лісів України. 2019. URL: <https://uncg.org.ua/samosijni-lisy/>.
4. Городнича А. В. Аналітична оцінка самосійних лісів в Україні. Збалансоване природокористування. 2022. № 4. С. 70–81.
5. Городнича А.В. Організаційно-економічні засади раціонального використання самосійних лісів на землях сільськогосподарського призначення: дис. канд. екон. наук / А.В. Городнича. – Київ : НУБіП України, 2024. – 150 с.
6. Дейнека А. М. Лісове господарство: еколого-економічні засади розвитку. Київ, 2009. 350 с.
7. Державна служба статистики України. Багатогалузева статистична інформація. Регіональна статистика. URL: https://www.ukrstat.gov.ua/operativ/menu/menu_u/sestr.htm.
8. Державне агентство лісових ресурсів України. Найбільш запитувана інформація. URL: <https://forest.gov.ua/najbilsh-zapituvana-informaciya>.
9. Держлісагентство: в Україні буде проведена інвентаризація лісів. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/derzhlisagentstvo-v-ukrayini-bude-provedena-inventarizaciya-lisiv>.
10. Дзюбенко О. М. Інвестиційно-інноваційне забезпечення розвитку лісового сектору України: дисертація на здобуття ступеня доктора економічних наук: спец. 08.00.06 «Економіка природокористування та охорони навколишнього середовища». Київ, 2021. 222 с.

11. Дорош О., Застулка І.О. Наукові підходи до використання самосійних лісів на землях сільськогосподарського призначення приватної власності в територіальних громадах. Збалансоване природокористування. 2022. Вип. 3. С. 13-22.
12. Загальна характеристика лісів України. Офіційний веб-сайт Державного агентства лісових ресурсів України. URL: <http://www.dklg.kmu.gov.ua>.
13. Збереження самосійних та необлікованих лісів буде значним внеском у досягнення кліматичних цілей України. 2021. URL: <https://uacrisis.org/uk/zberezhennya-samosijnyh-ta-neoblikovanyh-lisivbudeznachnym-vneskom-u-dosyagnennya-klimatychnyh-tsilej-ukrayiny-eksperty>.
14. Земельний кодекс України: Закон України від 25 жовтня 2001 року № 2768-III. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2768-14/print1509602912924405>.
15. Кватирко О. М. Еколого-економічні засади підвищення конкурентоспроможності лісового сектора регіону: дисертація на здобуття ступеня доктора філософії: спеціальність 051 «Економіка». Київ, 2021. 248 с.
16. Ковалевський С., Марчук Ю., Маєвський К., Ковалевський С., Чурілов А. Екологічні наслідки негативного впливу несанкціонованого видобутку бурштину на лісові масиви Житомирської області. Український лісотехнічний журнал. 2021. № 12 (1). С. 57–67.
17. Ковалів О. І. Соціально-економічні та нормативно-правові аспекти природокористування, що базуються на чинних нормах Конституції України. Збалансоване природокористування. 2022. № 3. С. 23–32.
18. Лісовий кодекс України від 21 січня 1994 року № 3852-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/3852-12>.
19. Матеріали щодо підсумків роботи підприємств Державного агентства лісових ресурсів України за 2021 рік. Державне агентство лісових ресурсів України. 104 с.
20. Мельник О. С. Лісознавство з основами лісовідновлення. Суми, 2011. 59с.
21. Мендик Л. В. Поняття та особливості правової охорони лісів. Держава і право: Юридичні і політичні науки. 2009. Вип. 44. С. 744.

22. Миронюк В. В. Інвентаризація рівнинних лісів України за даними супутникової зйомки. Харків, 2020. 239 с.
23. Міністерство захисту довкілля та природних ресурсів України. Самосійні ліси можуть збільшити лісистість України на 300 000 га. 2021. URL: <https://mepr.gov.ua/news/37489.html>.
24. Опенько І. А., Городнича А. В. Самосійні ліси в контексті зміни клімату: екологічна роль та економічні переваги. Агросвіт. 2024. № 8. С. 23–30. 104. Опенько І. А., Городнича А. В. Самосійні ліси в контексті зміни клімату: екологічна роль та економічні переваги. Агросвіт. 2024. № 8. С. 23–30.
25. Опенько І. А. Раціональне використання та охорона земель лісогосподарського призначення в умовах децентралізації влади: монографія. Київ, 2020. 508 с.
26. Організаційна структура апарату Держгеокадастру 2021. Єдиний держаний веб-портал відкритих даних. Міністерство цифрової трансформації України. URL: <https://data.gov.ua/dataset/a54cf76a-8215-4b34-8666-494cf35bda8f/resource/bea31147-80c6-4eac-9b3f-93c435e4c908>.
27. Офіційний сайт Держлісагенства URL: <https://forest.gov.ua/agentstvo/vidkriti-dani>.
28. Офіційний сайт ДП «Ліси України». URL: <https://eforest.gov.ua/aboutus/>.
29. Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку ведення державного лісового кадастру та обліку лісів» № 848 від 20 червня 2007 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/848-2007-%D0%BF>.
30. Проєкт «Державна стратегія управління лісами України до 2035 року». Міністерство захисту довкілля та природних ресурсів України. Київ, 2020.
31. Публічний звіт Державного агентства лісових ресурсів України за 2022 рік. URL: https://forest.gov.ua/storage/app/sites/8/public_zvit/publicniizvit-za2022.pdf.
32. Савчук О. О. Процедурні правовідносини у лісовому законодавстві України: монографія. Харків, 2016. 242 с.

33. Яремко О. П. Еколого-економічний аналіз сучасного стану лісового господарства України. Ефективна економіка. 2016. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=5461>.

34. Яремко О. П. Еколого-економічний аналіз сучасного стану лісового господарства України. Ефективна економіка. 2016. № 11. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=5461>.

35. Stoiko N. Planning of rational use of forest resources in Ukraine: effective strategies for self forested areas / N. Stoiko // Ukrainian Journal of Forestry and Wood Science. – 2024. – Vol. 15, № 2. – P. 135–152.

36. Sharapova S.V. Scientific approaches to the use of self seeded forests on agricultural lands of private property in territorial communities / S.V. Sharapova. – 2023. 14 p.

37. Unaccounted forests of Ukraine: Analytical note / Environment People Law. 2020. – 22 p.